

coloniiloru traiane dein Daci'a vechia, ci parte venitire mai tardie dein Mesi'a seau Daci'a aureliana, parte amestecature de Daci, Slavi, Goti romanisati, si mai scie si D-dieu ce!

Inse, cumca romanii de astadi suntu adeveratii descendenti ai coloniiloru traiane, e unu adeveru istoricu, probatu cu temeliurile cele mai ponderose si mai invederate de toti scriitorii nostri natiionali: de Sincaianu, Cleinu, Maioru etc. etc.; aceea e unu adeveru istoricu recunoscutu si de unii istorici si scriitori straini neinteresati. *)

Si in acesta a nostra convingere, cu atata ne intarimu mai tare, cu catu si numele genericu, si organismulu limbei, datinele, traditiunile, salturele natiunale si chiaru si superstitiunile pastrate in senulu poporului romanu, pana in dilele nostre, inca vorbescu in modulu celu mai elocunte, pentru originea nostra romana.

Capu III.

Dela asiediarea Gotiloru in Daci'a Traiana, pana la invasiunea Huniloru. 274 — 376 d. Chr.

§. 21. Gotii in Daci'a Traiana.

Gotii asiedianduse in Daci'a Traiana, nu incetara a face si de aici in ainte incursiuni in provinciile romane.

*) Vedi: a) Georg Reichersdorf in Chronogr. Tniae. b) Katanchich de Istro c. 8. c) Laurentius Toppeltinus Orig. et Occas. Tnorum C. VI. pag. 51. d) Ferd. I. in diplom'a dein 1548 data Archi-Eppului dein Strigoniu Nicolau Olah, descendente dein stralucita familia unadiana, astfelu se esprima: „Hae vero sunt omnes propemodum laudatissimarum gentium origines, inter quas Valachi gentiles tui, minime postremas habent, ut posse quos ab ipsa rerum Domina, Roma oriundos constat“ etc. etc.

Imperatulul Probu, după ce respinsese pre Sarmati de în Iliri'a, aduse și pre poporele gotice, parte la supunere, parte la închierea unei amicitie cu imperiul romanu. Pucinu după aceea, pre Gepidi mai alesu și pre Gotini, i-primi pre pamentu romanu subtu condițiunea de a fire credinciosi imperatului; înse acești barbari nu remasera credinciosi imper. Probu, ci pe candu acest'a eră incurcatu în alte batai cu gintele germanice (cu Burgundii, Alemanii, Vandali și Francii): pre atunci Gotii crucisiara totu imperiul romanu, devastandulu și predandulu. Probu i batù de repetite ori și i costrense a se rogá de pace. Marturia — între altele despre învingerea lui Probu asupr'a Gotiloru e, și o moneta de auru data de elu însusi cu inscrițiunea „victoria gotica.“

Pre tempulu domnirii lui Diocletianu (284 — 305 d. Chr.), Gotii țienura catu-va tempu pacea închieata cu Romanii: ba înca i-si ajutara pre acestia în contr'a Persiloru. Înse, după aceea, fransera de nou legamentulul pacii: reînoldindusi incursiunile, fura învinsi de romani, și în bucuri'a învingerei reputate asuprã-le, se serbà în Rom'a unu triumfu stralucitu (dupa cum scriu: Eutropiu și Pomponiu Laetus). Pre în acést'a victoria, Gotii umiliti fiendu, nu mai cutediara a trece dunarea și a infestá provinciile romane pana pre tempulu lui Constantinu marele. Cu tote aceste Gotii, primeau tributulu anual de la romani, de cumva e adeveru, ceea ce scrie Zosimu, Socrate etc.

Pre tempulu lui Constantinu Marele (324—337 d. Chr.) Gotii, er' începura a predá Mesi'a și Panoni'a. Constantinu merge asupr'a lor, și i-bate înfricosiatu, așa în câtu istoriculu Orosiu dîce: că i-a stensu de pre faci'a pamentului în 324 d. Chr. În urm'a acestei învingeri, Constantinu cuprense érase Daci'a vechia, și coloniile traiane, strabunii nostri, venira de nou sub domni'a vechiei lor mame, sub domni'a Romei în anii 331—332. d.C.*)

*) Chron. Roman. de Sicaianu la an. 331—332 punct. 5 pag. 87.
A. T. Laurianu ist. Roman. p. 112. Valesius în notis ad Eusebium libr. 4. cap. 5. de vita Constantini, si Petru Maioru.

(dupa altii 319). — Pentru asecurarea partiloru de medianoapte a imperiului, Constantinu construi un'a punte preste dunare intre Oescu si Sicibid'a, dein susu de gur'a Oltului. Elu intemelia mai multe cetati in Daci'a Traiana intre altele: Constantiol'a si Recidu'a in Temesiana, Sibicid'a si Dafne, mai in urma Constanti'a la gur'a Argesiului in Daci'a australe. Tota Daci'a Traiana se impartì in prim'a si secunda, si se inaltia erasi la florea de mai inainte. Religiunea crestina, carea se semenase in Daci'a dupa marturisirea lui Tertulianu, se recunoscù acum cá religiunea Statului.*)

Constantiu fiulu lui Constantinu (337—361 d. Chr.) avendu bataia cu Sarmatii, se folosi de ajutorulu Taifaliloru, cari pre acelu tempu, dein preuna cu Victobalii si Terungitii — totu popore gotice — locueau in Dacia, dupa cum scriu: Eutropiu si Ammianu Marcellinu. Cu tote aceste Gotii, de câte ori poteau trece dunarea, nu lipseau a devastá provinciile romane. Asia in contr'a lui Valente imperatulu resaritenu (si coregentele fratelui seu Valentinianu I.) sculanduse beliducele seu Procopiu, cu scopu de ai luá imperiulu: Gotii la invitarea rebelului beliduce, inca luara parte la acést'a rescola. Valente intielegundu de prodiuinea beliducelui seu, purcese in contr'a Gotiloru, cari trecusera dunarea, si respingundu-i preste acestu rîu, trecù insusi cu armat'a preste dunare, in contr'a acestoru barbari condusi de regele loru Athanaricu. Gotii vedindu, cá imperatulu Valente vene cu armata valida asupra-le, se ascusera prein selbele (padurile) Daciei australe. Valente aduná pre locuitorii mosteni a tieiei: pre coloniele traiane, si le promise pentru fiacare capu de Gotu, o suma de bani, decalu voru prende seau ucide. Vechii locuitori ai tieiei nu intardiara: ci strabatundu prein tote locurile ucisera o multime de barbari, dein care causa* Athanaricu vedindu pierderea omeniloru sei, fù constrensu a cere pace dela

*) A. T. Laurianu ist. Roman. pag. 112 s. a.

imperatulu, carea i-se sî acordà, inse cu conditiunea, că se nu mai intre in tienuturile romane*) in 369 d. Chr. Nece că mai fura in stare a infestá de aici in ainte tierile romane. Căce nascunduse acum intre densii imparecheri interne, se impartira in doue factiuni; deintre care un'a se aflá subtu conducerea regelui Athanaricu; er' cealalta recunoscea de capu sî rege al' seu pre Fritigernu. —

Pre aceste tempore religiunea crestina incepuse a inaintá intre Gotii sî intre romani, — coloniele Daciei Traiane. Inca in sinodulu ecumenicu dela Nicea tienutu pre tempulu lui Constantinu celu mare in a. 325 fû de facia eppulu Teofilu dein Daci'a Traiana. Se serie, că unu barbatu santu anume Niceta predicá religiunea crestina intre locuitorii Daciei.

Pre tempulu imperatului Valente in Daci'a vechia erá episcopu Ulfil'a, renumitul aflatoriu a litereloru gotice. Acest'a fiendu de partid'a lui Fritigernu, cerú ajutoriu dela Valente, in contr'a lui Athanaricu, sî cá se castige grati'a imperatului, carele erá de sect'a ariana — primí eresulu arianu. De aici dara se pote esplicá acea impregiurare, că Gotii indelungu tempu tienura religiunea ariana, — dupa cum scriu: Zozomenu sî Socrate. — Valente dede lui Fritigernu ajutoriulu cerutu in contr'a lui Athanaricu: acest'a invinsu fiendu, fû fugaritu. Inse cu tote aceste, certele interne, nu incetara intre Goti. Căce Athanaricu cá dechiaratu enemicu a Crestinetatiei, ucise pre mai multi omeni de partid'a lui Fritigernu, pre cari i-potea prende. Tulburarile interne intre Goti, se continuara pana la invasiunea Huniloru. Acestia pusera capetu ostilitatiei loru celei nebune. Eli cuprensera tota Daci'a Traiana. 376 (377)**)

*) Chron. Rom. de Sineai la a. 369. A. T. Laurianu, ist Rom. p. 119, 120 sî Ammianu Marcellinu, libr. 27. c. 5. Zosimus libr. IV. c. 11.

***) Veteranulu nostru Cronicariu: Sincaianu la anulu 476 dice: că „Ulfil'a eppulu Romaniloru si Gotiloru, crestiniti dein Daci'a vechia, a trecut cu Gotii (sî pote o parte de romani) preste dunare sî s'au facutu arianu. Er' romanii remasi in Daci'a traiana, nu s'au facutu ariani.“

~~X~~ Inse Romanii, vechii locuitori a Daciei, legati de pamentulù nascerei lorù, sî invetiati prein lungile fatalitati a convietiui sî cu barbarii, nu se potura induplecá nece de acesti barbari — cu tote cà acestia fura celi mai infioratori sî mai crudeli între toti barbarii — cà se-si parasésca vetrele strabune, sî se liè lumea în capu, peregrinandu prein alte tieri, dupa cum marturisesce sî istoriculu ungurescu Turocziu.*)

Evulu de midî - locu.

Capu I.

Dela asiediarea Huniloru in Daci'a Traiana pana la
invasiunea Avariloru 376 — 568 d. Chr.

§. 22. Hunii in Daci'a Traiana 376 — 460 d. Chr.

Cumca Hunii fura gente scitica, respandita in partile de amiedia-nopte a Asiei: totii scriitorii se involiescu. Fiendu spre amiedia-nopte vecini cu Chinesii, locuira între fl. Amuru sî Irdisiu; dupa ce imperiulu lorù trecundu prein mai multe fase sî calamitati — se impartî in septemtrionale sî meridionale: Hunii tienutori de imperiulu meridionale, — stremtorati fiendu de Chinesi — se trasera spre apusu sî pre la a. 104. d. Chr. se asiediara lenga fl. Iaichu; de aici impinsi de Tataari pre la anulu 134 si-defipsera locuentiele lenga fl. Wolga; aci venira in atingere cu Alanii, cari locueau lenga Palus Maeotis (acum marea azovica). Pre la a. 374 d. Chr. Hunii sub ducele Balamberu trecundu fl.

*) Turoczius pars I. Chronicae Hungarorum cap. 17.